

06. Bursa Türkülerinin Göstergeleri¹

Mine Nihan DOĞAN²

APA: Doğan, M. N. (2024). Bursa Türkülerinin Göstergeleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (40), 104-115. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1502865>.

Öz

Bursa; siyasi, tarihi, mimari ve kültürel açıdan geçmişten günümüze kod aktaran yapıdaki türkülerıyla adından söz ettiren bir şehirdir. Bu yönüyle pek çok edebi esere konu olmakla birlikte şehrengizlerde adı geçen ve musikiye yön veren verileriyle türkülerini meşhur olan bir örnek teşkil etmektedir. Türkülerinde halk deyişlerinden, dönemin yaşayışı anlaşıldığı kadar Bursa'nın şehir olarak durumuna dair de pek çok gösterge bulunmaktadır. İşlediği konular bakımından halkın duygusal durumu da gözler önüne serilmektedir. Türkülerin ihtiva ettiği göstergeler, yarattığı estetik kodların sözdizimsel okumasını ortaya çıkarır. Göstergelerin çeşitlerine göre sınıflandırılan türkü motifleri, gösteren ve gösterilen düzlemlerinde Bursa uzam ulamını çağırır. Gönderge konumunda yer alan uzam adları, türkülerin Bursa'yı tanıtmaya yardımcı olmaktadır. Bursa'nın ilçelerine yer verilen türkü örnekleri, eski Bursa ve eski yer adlarını gözler önüne sermektedir. Ferdinand de Saussure'den Jacques Derrida'ya uzanan gösterge tanımlamaları Bursa uzam ulamı odağında kültür göstergelerinden olan türküler üzerinden somutlaşmaktadır. Bu çalışmada Bursa Araştırmaları Merkezi tarafından derlenen Bursa'ya ait olduğu tespit edilen; A Fadimem Seni Bana Vermezler, A Kavak Meşe Kavak, Ambar Altının Küngesi, Avlusunda Yuvarlandım, Ayşe'nin Peşkili, Babacımın Beli Gırık, Bakırım Gümlesenya, Binekler (Meyvalardan Üç Meyva), Çıktım Belen Düzüne, Deniz Kenarı, Denize Kalbur Gitti, Edalı Yar, Elması Bağında, Elmayı Kestim ve Soydum, Evlerin Önü Furun, Geçemedim A Yarım, Gelemiş Havası, Gınıktan Çıktım Yoruldum, Guguk Kuşu, Günlerim Cuma, Hamamın Yolları, İğde Dali, İki De Keklik, İpeğim, Karanfil Dalların Mı, Kiremit Bacaları, Köroğlu Çeşitmesi, Mehmet, Merdiven Yüksek Çıkılmaz, Öperin Kokarın, Sadettin Efe, Şıh Semahı, Şu Derenin Uzunlu, Tek Dur Karacoğlan, Yörük Yaylası olmak üzere toplam otuz beş türkü üzerinden, Bursa uzam ulamında oluşturduğu gösterge estetiği tanımlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bursa türkülerini, gösterge, kültür göstergesi, renk sembolizmi.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %8

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 08.05.2024-**Kabul Tarihi:** 20.06.2024-**Yayın Tarihi:** 21.06.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1502865

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Dr., İzmir Democracy University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature (İzmir, Türkiye), minenihan.dogan@idu.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-9554-8153> **ROR ID:** <https://ror.org/04c152q53>, **ISNI:** 0000 0004 6045 8574

The Signs of Bursa Folk Songs³

Abstract

Bursa, with its folk songs that convey codes from the past to the present politically, historically, architecturally, and culturally, is a city that stands out. In this respect, it serves as a prominent example with its folk songs that are mentioned in literary works and city chronicles, and which shape the music scene. Alongside folk sayings, there are many indicators in its songs that shed light not only on the period's way of life but also on the status of Bursa as a city. The emotional state of the people is also revealed through the topics addressed in the songs. The indicators contained in the songs reveal the syntactic reading of codes through the aesthetics they create. Classified according to the varieties of indicators, the motifs of the songs evoke the spatiality of Bursa in both the displaying and the displayed planes. Spatial names serving as indicators help the songs introduce Bursa. Examples of songs featuring districts of Bursa showcase old Bursa and old place names. From Alfred de Saussure to Jacques Derrida, sign definitions ranging from culture indicators through folk songs in the spatiality of Bursa are indicated. In this paper, a song analysis will be conducted on a total of thirty-five songs recognized as belonging to Bursa, compiled by the Bursa Research Center, including: "A Fadimem Seni Bana Vermezler," "A Kavak Meşe Kavak," "Ambar Altının Küngesi," "Avlusunda Yuvarlandım," "Ayşe'nin Peşkili," "Babacımın Beli Gırık," "Bakırım Gümleneyi," "Binekler (Meyvalardan Üç Meyva)," "Çıktım Belen Düzüne," "Deniz Kenarı," "Denize Kalbur Gitti," "Edalı Yar," "Elması Bağında," "Elmayı Kestim ve Soydum," "Evlerin Önü Furun," "Geçemedim A Yarım," "Gelemiş Havası," "Gınıktan Çıktım Yoruldum," "Guguk Kuşu," "Günlerim Cuma," "Hamamın Yolları," "İğde Dali," "İki De Keklik," "İpeğim," "Karanfil Dallanır Mı," "Kiremit Bacaları," "Köroğlu Çeşitilmesi," "Mehmet," "Merdiven Yüksek Çıkılmaz," "Öperin Kokarın," "Sadettin Efe," "Şıh Semahı," "Şu Derenin Uzununu," "Tek Dur Karacoğlan," and "Yörük Yaylası."

Keywords: Bursa folk songs, signs, cultural signs, color symbolism.

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 8

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 08.05.2024-**Acceptance Date:** 20.06.2024-

Publication Date: 21.06.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1502865

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Siyasi tarihiyle önem kazandığı kadar mimari ve sanatsal faaliyetleriyle de Anadolu'da kuruluşundan bugüne kadar varlık sürdüren Bursa, gerek folklorik özellikleri gerekse Türk diline yöresel katkılarıyla değişen ağız özellikleriyle öne çıkan bir ildir. Çetin Erdem Usanmaz'a (2006, s. 2) göre Türklerin Batı Anadolu'ya yayılışları sırasında Bizans'ın elinde kalan üç önemli kale şehirlerinden biri olması dolayısıyla şehrin fethi çevredeki Türk egemenliği için önem arz etmektedir. Osmanlı Devleti zamanında da merkez kentlerden biri olma ünvanını korumasıyla bilinir (İnalçık, 1992, s. 447). Uygarlık tarihi içinde Bursa'nın hem siyasi bir üs, hem kültürel bir miras olarak değerlendirilmesi bugüne uzanan süreçte çeşitli geleneklerin ve yaşayışların Türk diline katkısıyla iç içe geçmektedir. Geleneksel motifleri içeren ve halkın yaşayışının etkilendiği kaynakları ortaya koyan maddi kültür göndermeleri, kılık-kıyafet, yeme-içme, inanış gibi kültürlerden beslenmekle birlikte musiki alanında da kendini göstermektedir. Dile yansıyan dilsel göstergelerin bu unsurlardan hareketle şekillenmesi Bursa iliyle ilgili yapılan tarihi, coğrafi araştırmaları artırmaktadır. Bursa'ya dair maddi kültür göndermelerinden olan musiki algısı ise türküler üzerinden ortaya çıkan anlatsal bir boyutun sözlü kültür unsurlarını gözler önüne sermektedir.

Halk biliminin unsurlarından biri olan türküler, Bursa'da musiki geleneğini sürdürmektedir. Musiki geleneği çerçevesinde üniversitelerin müzikoloji bölümlerinde Bursa türkülerinin müzikal analizine dair çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Türküler bağlamında söz dizimi ve Bursa ağızlarına dair yapılan çalışmaların görüldüğü Türk dili sahası, Türkiye'deki ağız özellikleriyle Türk dilinin çeşitliliğini gösterir nitelikte çalışmalar içermektedir. Bursa yöresinde konuşulan ağız özelliklerinin konuşma diline olduğu kadar türkülere de yansıdığı görülmektedir. Özellikle ses değişimleri açısından ünlü ve ünsüz seslerdeki değişimleriyle ağız özellikleri öne çıkar. Bursa ağızlarındaki ses değişimleri; ünlü değişimleri grubunda ünlü uyumları, ünlü türemeleri, ünlü düşmesi, dudaklılaşma, geçişme, incelme, daralma, genişleme, daralma, genişleme, ünsüz değişimleri grubunda ise ünsüz düşmesi, ünsüz türemesi, hece düşmesi, yer değiştirme, sızıcılılaşma, süreksizleşme, ötümsüzleşme, ünsüz tekleşmesi, ikizleşme şeklinde kendini gösterir (Şahin ve ark., 2019, s. 3).

Ağız özelliklerinin yer yer görüldüğü türküler, Cumhuriyet'in ilanından sonra folklor ve halk müziğinin tespitiyle ilgili çalışmalar sayesinde derlenmeye başlanır. Halkevleri sayesinde türkülerin derleme faaliyetlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte 1942'de Halkevi Ar Şubesi; halk sazı, halk türküsü ve oyunları kolu olmak üzere ayrıma gider. Asıl amacın ise Bursa'ya dair giysi, türkü ve oyunları derlemek olduğu söylenir (Usanmaz, 2006, s. 39). Daha sonraki çalışmalar ise Rıza Ruşen Yüceer⁴, Hüsnü Ortaç⁵'a aittir. TRT arşivi ve Bursa Araştırmaları Merkezi'nin de derleme faaliyetleri vardır. TRT'nin arşivine göre 45 türkü vardır. Kültür Bakanlığı'nın Türk Halk Oyunları Kataloğu'nda ise Saniye, Efe, Sarı Mustafa, Kasap Mehmet, Bursa'nın Işıkları, Yemeni, Dügün Havası (Nar Ağacı Nar Veriyor), Dividi Var, Aşalım, Melek, Harman, Dağ, Hacı Arif, Keklik I-II, Turna, Mendilim, Puhu, Şekerim,

Bursa'nın Ufak Tefek Taşları, Kadifeli Gelin, İlimon, Bursalı I-II (Hey Bursalı Bursalı) adlı türkülerinin adları anılmaktadır.⁶ Bursa Araştırma Merkezi ise A Fadimem Seni Bana Vermezler, A Kavak Meşe Kavak, Ambar Altının Küngesi, Avlusunda Yuvarlandım, Ayşe'nin Peşkili, Babacımın Beli Gırık, Bakırım Gümlesenya, Binekler (Meyvalardan Üç Meyva), Çıktım Belen Düzüne, Deniz Kenarı, Denize Kalbur Gitti, Edalı Yar, Elması Bağında, Elmayı Kestim ve Soydum, Evlerin Önü Furun, Geçemedim A Yarım, Gelemiş Havası, Gınıktan Çıktım Yoruldum, Guguk Kuşu, Günlerim Cuma, Hamamın Yolları, İğde Dali,

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Rıza Ruşen Yüceer, "Bursa ve Çevresindeki Halk Türküleri", Uludağ, Bursa Halkevi Dergisi, Sayı 28, s.25-37, 1940.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hüsnü Ortaç, "Bursa Halk Rakısları", Uludağ Dergisi, Sayı 39-40, Eylül, s.53-57, 1941.

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78987/bursanin-oyun-turkuleri.html> (Erişim Tarihi: 10. 10. 2022).

İki De Keklik, İpeğim, Karanfil Dallanır Mı, Kiremit Bacaları, Köroğlu Çeşitilmesi, Mehmet, Merdiven Yüksek Çıkılmaz, Öperin Kokarın, Sadettin Efe, Şih Semahı, Şu Derenin Uzununu, Tek Dur Karacoğlan, Yörük Yaylası olmak üzere otuz beş türküyü ortaya çıkarır. Bu çalışmada Bursa Araştırmaları Merkezi tarafından derlenen otuz beş türkü, göstergebilimsel analizden farklı olarak göstergeleri üzerinden oluşturduğu estetik bağlamında analiz edilecektir.

Bursa Türkülerinin Sözceleme Öğeleri

Gösterge estetiğini oluşturan temel unsur sözcelemedir. “Anımlama Göstergebilimi (A. J. Greimas) anlatı çözümlemesinde kendi kendine yeten en yalın sözdizimsel yapıyı temel sözce olarak adlandırır.”(Rifat, 2013, s. 208). Sözceleme sırasında başvuru kaynaklar ise sözceleme sürecine dahil edilen ve anlatsal yapıyı etkileyen sözceleme öğeleridir. Sözceleme sürecini etkileyen öğeler, anonim olarak oluşturulan anlatılarda anlatıcı öğesini atlası da geriye anlatının muhtevasına yönelik özellikler kalacaktır. Sözcelemenin alıcısı konumundaki okuyucuların, türkü bağlamında dinleyiciye dönüşmeleri; sözlü kültür ekseninde ilerleyen yapının sözel unsurlarının gösterge haline gelmelerini kültürel kodlar üzerinden sağlamaktadır. Bu çalışmada göstergebilimsel analiz yapılmadığından kod konusuna detaylı yer verilmemesi düşünölmektedir. Sözcelemenin öğelerinden olan anlatıcının bilinmemesi ve anonim olarak varlık göstermesi, Gérard Genette’in (2011, s. 98) tanımlamasıyla 3. tekil kişi anlatıcının sıfır odaklı bakış açısıyla, daha çok dışöyküsel bir anlatıcıyı ortaya çıkarmaktadır. Dođaçlanan türkülerin anonim söyleyişleri, Derrida’nın gösterge tanımlarına uymaktadır. Özmakas’a (2010, s. 21-37) göre Derrida’nın gösteren ve gösterilen ikiliğinin adını değiştirerek *deneyasırı gösterilen* (Fr. *Signifié Transcendantal*) kavramını önermesinde olduğu gibi, türkülerin sözlü kültürdeki yapıları da benzerlik göstermektedir. Gösterge kavramı Peirce, Saussure ve Derrida üçgeninden (Özmakas, 2009, s. 34) hareketle türkülerde halk kültürünün yaşantısını ortaya koymaktadır. Göstergenin bir estetik olarak öne çıkması türkülerde toplumsal kodları ortaya çıkarmaktadır. Özellikle toplumsal ahlak ve aşk olguları etrafında şekillenen türkülerin özne- nesne okumalarının kadın ve erkek imgeleri etrafında şekillendiği görölmektedir.

Bursa’nın konu, uzam veya gönderge olarak ismine yer verildiği; A Fadimem Seni Bana Vermezler, A Kavak Meşe Kavak, Ambar Altının Küngesi, Avlusunda Yuvarlandım, Ayşe’nin Peşkili, Babacımın Beli Gırık, Bakırım Gümleneyi, Binekler (Meyvalardan Üç Meyva), Çıktım Belen Düzüne, Deniz Kenarı, Denize Kalbur Gitti, Edalı Yar, Elması Bağında, Elmayı Kestim ve Soydum, Evlerin Önü Furun, Geçemedim A Yarım, Gelemiş Havası, Gınıktan Çıktım Yoruldum, Guguk Kuşu, Günlerim Cuma, Hamamın Yolları, İğde Dali, İki De Keklik, İpeğim, Karanfil Dallanır Mı, Kiremit Bacaları, Köroğlu Çeşitilmesi, Mehmet, Merdiven Yüksek Çıkılmaz, Öperin Kokarın, Sadettin Efe, Şih Semahı, Şu Derenin Uzununu, Tek Dur Karacoğlan, Yörük Yaylası adlı türküler, sözlü anlatının meydana getirdiği sözceleme sürecinde değişikliklere uğrar. Yöresel kodların oluşturduğu kültür göstergeleri üzerinden kimi zaman aşk hikayesinin kimi zamansa aşk dışı konularda daha çok doğaya atfedilen özellik ve değerlerin yükseltilmesi şeklinde kendini göstermektedir. Geniş anlamda kültürel kodlar, türkünün içinde olduğu toplumun değerlerine gönderme yapmakla birlikte manzara tasvirlerinden hareketle yaşanan bölge hakkında da detaylar vermektedir. Manzaranın pastoral tarzda ilerlemesi, doğaı güzellikleriyle öne çıkan köy ve kasabalarıyla Bursa’yı imgelemektedir.

Uzam Ulamı Olarak Bursa

Açık uzam ulamı olarak Bursa’nın yer verildiği veya adının anılmadığı türküler mevcuttur. Bunların yanı sıra içerdđiđi kapalı uzamlar ve doğaı uzamlar nedeniyle Bursa’yı çağrıştırdığı düşünölen türkü

örneklerine de raslanır. Türkülerin uzamı olarak Bursa ilinin ilçelerine yer verilmesi, her türküde bu isimlerin metinlerarası gönderge olarak yer almamasıyla niteliğini yitirmiş gibi görülmektedir. Oysaki yöreye ait inceleme konusu yapılan 35 türküde ismi geçmeksizin Bursa belirginleşir. Türkülerin hepsinde ismi anılmasa da Bursa'ya ait izlerin görüldüğü, kiminde ise hiçbir ize rastlanmadığı tespit edilmektedir.

Bursa'yı Çağrıştıran Uzamlar

Bursa'nın adına yer verilmese de maddi kültür göndermeleri⁷ bağlamında Bursa ilini çağrıştıran birtakım göstergelerin yer aldığı bir diğer türkü de Kemalpaşa ilçesinin Sincansarnıç Köyü'ne ait olan "Deniz Kenarı" dır. Şeftalisi ile meşhur olan Bursa'ya gönderme; "Şeftali pazarı kuruldu galdı/ Yarın düğmeleri çözüldü galdı" dizelerinden hareketle yapılmaktadır. Coğrafi konumu açısından deniz kenarında bulunmadığı görülen köye ait bu türküde deniz unsurunun geçmesi, Bursa'nın denize kıyıya olan yörelerinin olması yönüyle örtüşmektedir. "Denize Kalbur Gitti" türküsünde de deniz uzam ulamından söz edildiği ve Bursa'nın isim olarak geçmediği kaydedilir.

"Evlerinin Önü Furun" türküsü, uzam ulamı olarak Bursa'nın geçmediği ama fırınlarıyla ünlü olan Bursa'ya referans yaptığı bir örnektir. "Hamamın Yolları" ise hamamlarıyla meşhur olan Bursa'nın ismine yer verilmeksizin sezdirildiği bir türküdür. Kubbesi kireçten yapılmış bir hamamdan bahsedilir. "Bakırım Gümleneya" adlı türküde Bursa ismi geçmese de Bursa'nın dağ yöresinden olduğu bilinmekle birlikte ismine yer verilmeyen bir dereden bahsedilmektedir. Bursa'nın doğal göstergelerinden olan "dere"nin yanı sıra "koyun", "kuzu" gibi göndermeler; bulunulan uzam ulamı hakkında bilgi vermekte ve buranın şehrin dışında kırsal bir yer olduğunu sezdirmektedir. "Bu tarla bizim tarla" dizesinden hareketle uzam ulamının tarla ve kırsal arazi olduğu bilgisi adeta teyit edilmektedir. "Ambar Altının Küngesi" türküsü de "A Kavak Meşe Kavak" örneğinde olduğu gibi dönemin yaşayışına dair maddi kültür göstergeleri içermekle birlikte yörenin Bursa olduğunu bildirmemektedir. Aile bağları içinde yenge üyesinin önemine gönderme yapılan türküde Bursa'da yengelere verilen değer ortaya koyulur.

Bursa'yı Belirten Uzamlar

"Gınıktan Çıktım Yoruldum" adlı türküde Bursa'ya dair uzam ulamlarının isimlerinin gönderge olarak anıldığı dikkati çeker. Bursa ili ile Kınık ve Beyce ilçelerinin isimlerine yer verilmesi, Bursa'nın uzam ulamında göstergesel dizgeyi gözler önüne serdiğini kanıtlar niteliktedir. Kınık; altında değirmen olan, çiçeklerin hoş kokular salgılayarak açtığı ve jandarmaların gezdiği bir yer olarak tanımlanır. "Yarım aman Bursa o yar benim olsa/ Yarım aman Beyce o yar benim eyce" (Bütün, 2021, s. 75) dizeleri ise Beyce'yi akıllara getirmektedir. Bursa'nın Keles ilçesi ise "Kiremit Bacaları" adlı türküde Bursa göndergesi ile birlikte kullanılarak öznenin nesnesine seslendiği ve uzamların birbirine yakınlığıyla bilindiklerini söylediği bir örnektir. "Gelemiş Havası" türküsü Keles ilçesinin Gelemiş Köyü'nden ismini alması sebebiyle Bursa'ya dair gönderge içermektedir. "Çıktım Belen Düzüne" adlı türküde geçen belen sözcüğünün "sırt" anlamı taşımasıyla Bursa'nın Keles ilçesine bağlı Belenören, Belenviran gibi köylerine verilen ismin bu bölgedeki sırtlarda geçtiği düşünülse de türkünün asıl menşei Bütün'e (2021, s. 45) göre Mentеше Köyü'dür. Meteşeli Cengiz Bütün tarafından derlenen Keles dolaylarına ait "A Fadimem Seni Bana Vermezler" adlı türkü, sevilen kıza ithaf edilmesi açısından göstergesel bir kişiye işaret etmekle birlikte uzama yer verilmeyen bir örnektir. Fadime'ye ait maddi özelliklerden görüntü bağlamında söz edilen türküde /ayrılma/- /kavuşma/ soyut izleklerinin ekseninde kızın yazması ve kaşları hakkında bilgiler alınmakta, yaşanan şehrin Bursa olup olmadığı hakkında bilgi

7 Gönderge: "Dil göstergesinin dil dışında gösterdiği her şeydir; soyuttur, somuttur, nesnedir, olaydır.

verilmemektedir. Derlendiği yerin bilinmesi dolayısıyla araştırmaya konu olsa da uygun veri sağlamamaktadır. Keles ilçesinin Menteşe Köyü'nden derlenen "A Kavak Meşe Kavak" türküsü Bursa'nın isim olarak yer almadığı, anlatısının kavuşamama odaklı ilerlediği bir örnektir. Kara gözlü kız, gümüş bilezik, kavağın elli yıl yaşaması gibi göstergeler üzerinden halkın ve yöre insanının önem verdiği değerlerin analiz edildiği türkü de uzamsal okuma için elverişli değildir.

Bursa'nın Anılmadığı Uzamlar

Uzam ulamı olarak Bursa isminin açıkça anılmadığı örnekler vardır. Türkülerde nerede geçtiğine dair bilginin yer almaması, akıllarda karışıklık yaratıyor gibi görülse de derlendikleri yerler itibariyle Bursa'nın ilçelerinin olduğunun bilinmesi, şüphe götürmeyecek gerçekleri ortaya çıkarır. "Ayşemin Peşkili", "Babcımın Beli Gırık", "Binekler (Meyvalardan Üç Meyva)", "Edalı Yar, "Elmayı Kestim de Soydum", "Geçemedim A Yarım", "Guguk Kuşu", "Günlerim Cuma", "İğde Dalı", "İki de Keklik", "İpeğim", "Karanfil Dallanır mı", "Koroğlu Çeşitilmesi", "Mehmet", "Merdiven Yüksek Çıkılmaz", "Öperin Kokarın", "Sadettin Efe", "Şıh Semahı", "Şu Derenin Uzununu", "Tek Dur Karacoğlan" türkülerinde Bursa ili gönderge konumunda gerçek uzam ulamı bağlamında geçmemektedir.

Kültür Göstergesi Olarak Bursa

Bursa türkülerinin Bursa odağında ilerlememesi, türküye konu olan insan ilişkilerine yoğunlaşması, kültür göstergesi olarak Bursa'nın yeterince belirgin olamamasına neden olmaktadır. Toplum ilişkileriyle araşsal olarak uzamın işlevine gönderme yapması, dil ve toplum ilişkisini gösterge üzerinden öne çıkarır. Saygın'a (2010, s. 11) göre kod incelemesi üzerinden toplumu meydana getiren unsurların matematiksel açıdan incelenmesi gerekmektedir. Göstergelerin ve kodların toplumsal işlev üzerinden ilerlemesi, Bursa'nın demografik yapısını ve köy-kasaba imgelerinin sözlü kültüre katkılarını gözler önüne sermektedir. Maddi kültür göndergelerinden olan kıyafet, yiyecek gibi unsurların türkülerde yer tutmadığı veya halk inanışlarına da değinilmediği dikkati çeker. Folklorik bağlantıların kurulduğu türkülerde en önemli kültür göstergesi renkler üzerinden ilerlemektedir. Kültür göstergelerinden renk sembolizmi bağlamında değerlendirildiğinde Bursa'nın yeşilliklerine yer verildiği, coğrafi- doğal göstergeler üzerinden betimlemeler yapıldığı dikkati çekmektedir.

Yeşil renk gavak, yaprak ve ipek gibi nesnelere nitelemek için kullanılan bir semboldür. Gümüş ise nitel gösterge konumunda hammaddeye gönderme yapar. Bunun yanı sıra siyah rengi anlatmak için seçilen gara sözcüğü, sevgilinin gözlerini tanımlamak için başvuru olan bir örnektir. Kara gözlü olmanın önemine vurgu yapıldığı ve o dönemin insanların beğendikleri nitelikler arasında yer aldığına dair yorumlar yapılabilmektedir. Altın renginin yanı sıra olgudur, niteliktir, niceliktir, durumdur, kanıdır." (Eziler Kıran,1994, s. 236).

Türkülerde renk sembolizmi olarak kırmızının al olarak ipek ve duvak göstergelerini nitelediği görülür. Gelinin duvağında al rengin kullanılması kına gecesi geleneğine gönderme yapmakla birlikte hayatın devamlılığını sağlayan kan unsurunu da çağırıştırır. Dilbilimsel yerdeşlik olarak gelinlikteki beyaz rengin yanına getirilen ve kanı çağırıştıran al rengi, ölümlü yaşamın zıtlığını temsil etmektedir. Gelin göstergesi üzerinden halkın evlilik kurumuna verdiği değer maddi kültür göndergelerinden olan duvak üzerinden gözler önüne serilmekte ve duvağın rengi üzerinden de kültür göstergesi renk sembolizmi dolayısıyla ortaya çıkmaktadır. Al renginin Anadolu'da kullanılarak "Anadolu Alı" adını alması, kıyafet ve dekorasyon ürünlerinde kendini belli eder. Türkülerde farklı bir dekoratif ürüne rastlanmasa da kırmızıyı çağırıştıran bir gösterge olarak ateş rengi öne çıkmaktadır. Örtük biçimde

kırmızı rengin çağrıştırdığı bu metafora rengi bakımından kırmızı olan ve sıcaklığı bakımından kırmızı rengin insanda hissettirdiklerini belirten bir örnek teşkil etmektedir.

Türkülerde Özne-Nesne İlişkileri

“Ambar Altının Küngesi” türküsünde aile kurma olgusu anlatılarak gelin ve yenge özneleri üzerinden “mutlu aile” nesnesine ulaşılma arzusu tabulaştırılarak aktarılmaktadır. Geleneğin evliliğe verdiği önem ve gelinin daha sonra başka bir aile ferdinin yengesine dönüşmesi durumuyla özne-nesne ilişkilerinin alımlanması söz konusudur. Aile içine alımlanan özne gelin, alımlayanlar ise diğer aile fertleridir. Gelin ile yenge, özne oldukları kadar aynı zamanda sözcelemde birer gösterge konumunda yer almaktadır. “Hana bu gızın yengesi (a gelin)” dizesinden anlaşılacağı gibi yengenin Bursa yöresindeki düğünlerde önemli olduğu yorumu yapılabilir. “Alı yeşili aldın mı (a gelin)/ Allıdır gelin allıdır/ Emsal içinde bellidir (a gelin)” dizelerinde gelinin süslü görüntüsünün kültür göstergeleri içindeki renk sembolizmine gönderme yaptığı Anadolu alı olarak adlandırılan kırmızı renkle ifade edildiği görülmektedir.

Özne-nesne ilişkilerinin aile ve evlilik temelli ilerlemesinin bir diğer örneği ise “Avlusuna Yuvaladım” adlı türküdür. Gelin göstergesi üzerinden nitelenen evliliğin saflığı ve temizliği algısı, evli olma medeni durumuyla taçlandırılarak gelenekte yer edinir. “Evlileri yatağından galdırı/ Bekarları deli gibi döndürür (a gelin döndürür)” dizelerinde anlatılmak istenen kültürel kodlar, “evli”-“bekar” göstergeleri üzerinden gösterilir. “Kocasız gelinin nazı olur mu/ On beşinde goca bulan kızların/ Babası evinde gözü olur mu (a gelin olur mu)” dizelerindeki evliliğe dair atfedilen kültürel inançlar, genç yaşta evlenildiğini ve gelinlerin kocasının bulunması gerektiğini gözler önüne sermektedir. Kadına verilen değer gösterge estetiği üzerinden ortaya çıktığı bu türkünün öznesinin gelin nesnesinin ise mutlu aile olduğu izlenmektedir.

“Babıcımın Beli Gırık” türküsünün açık öznesi konumunda bir güzel bulunmaktadır. Kolların ona doğru kaldırıldığı bu güzel, anaların ince belli kız doğurmalarına gönderme yapan sözler içermektedir. “Goca su gıysında biten nanalar/ İnce belli gız doğursun analar (orta boylum)” biçimindeki dizelerde de görüldüğü gibi dönemin estetik algısının göstergeler üzerinden belirlendiğini temsil etmektedir. İnce belli kız göstergesi, her dönemin estetiğinde bulunduğu gibi Bursa türküsünde de yer alan bir güzellik niteliğidir. “Bakırım Gümleneyya” adlı türkünün sözceleme öznesi⁶ bakımından incelenmesi diğerlerine göre farklı biçimde gizli özne üzerinden örtük biçimde sezdirilmiştir. “Bakırım gümleneyya/ Çakırım dinleneyya” olarak seslendiği yârinin, “Bakır seni yararım (ay oğlan)/ Yar gibi söylesenya” dizelerinden hareketle erkek olduğu, türkünün bir kadın tarafından söylendiği anlaşılmaktadır. Anlatıcısının kadın egemen söyleme sahip olmasıyla erkeğin özne konumuna getirildiği türküde anlatıcının “Sen benimsin ben senin (a yârim)/ Düğün borcuna girme” demesi, kültürel kodlar içinde düğün yapma geleneğinin ağır masrafını ve maddi külfetini gözler önüne seren bir göstergedir.

Annesi tarafından güldürülmeden büyütülen bir anlatıcı etrafında şekillenen anlatısal yapısıyla anneye edildiği düşünülen kötü temennilerin oluşturduğu “Deniz Kenarı” adlı türkü, olumsuz duygularını yansıtan bir anlatıcının öznesi olduğu, nesnelere ise mutlu insanlardan seçtiği bir yapıyı gözler önüne sermektedir. “Denize Kalbur Gitti” türküsünde yâri beklerken harap olmuş bir aşğın durumu anlatılır. “A denizim denizim/ Yüklükte çeyizim/ Yar yollarını beklerken/ Küllere döndü benizim” (Bütün, 2021, s. 53) dizelerinden hareketle türküyü söyleyenin bir kadın olduğu anlaşılmaktadır. “Edah Yar” türküsü, öznesinin edalı bir yar olduğu açıkça anlaşılan ve doldurma mısraların çok yer tuttuğu bir örnektir. Sevdiği tarafından minareden atılmak istenen özne, nesnesi konumundaki kişinin aşağı inerek kendisini

tutmasını istemektedir. Ayrıca kaç günlük yoldan geldiğini söyleyerek kendisini uyutmasını ve sevmesini istediğini de belirtir.

“Elması Var Bağında” türküsünün nesnesi “Selime’m” olarak birinci tekil kişi iyelik eki ile belirtilen Selime adlı kızdır. Sözceleme öznesi konumundaki anlatıcı o kadar benimsemiştir. Ki kendisine ait bir parça gibi bahsetmektedir. “Elmayı Kestim de Soydum” türküsünde nesne çakır gözlü aşkıdır. Elmanın yarısının çukur olmasıyla sevdiğinin gözlerinin çakır olması bağdaştırılarak nesnenin çakır gözlü sevgili konumunda bulunmasıyla özdeşleştirilir. “Evlerinin Önü Furun” adlı türküde örtük biçimde sezdirilen sevgili, türküyü söyleyenin küçük kayını ile evlendirildiğini duysa da bir şey yapamamış kişidir. “Olamadı a yârim olmadı/ Söz yerini bulmadı/ İkimize olan gadirlik/ Kimselere olmadı” (Bütün, 2021, s. 63) dizeleri anlatıcının sözcelemedeki travmatik hislerini ortaya koymaktadır.

“Geçemedim A Yarım” türküsünün özne-nesne ilişkisi ise “Aşam” olarak seslenilen Ayşe’nin nesne konumunda yer aldığı bir örnektir. Ayşe adlı kızlara yazılan türkülerden biri olan bu örnek, Orhaneli-Kemalpaşa yöresinin Fadıl-Menteşe-Sincansarnıç Köyleri’nden derlenmiştir. Bölgede yaygın bir isim olan Ayşe, Anadolu coğrafyasına uzanan geniş perspektifte görülen İslami anlamıyla birlikte sembol gösterge olma özelliği yüklenen bir anlama sahiptir. “Günlerim Cuma”, öznesinin Tahsin isimli bir genç olduğu ve nesnesinin Ayşe olarak bahsedildiği bir örnektir. “Mehmet” türküsünün nesnesi de benzer olarak şipidik yanaklarından öpölüveren Ayşe’dır. Dağ yöresi türküsü olan “Ayşemin Peşkili”, uzam ulamı bakımından Bursa’nın ismini gönderge olarak kullanmayan ama “yörede günümüzde de bayanlar arasında bakır eşliğinde oynanan kaşık oyununa kaynaklık eder.” (Bütün, 2021, s. 33). Ayşe özel isminin kullanıldığı dikkati çeken türküde özne konumundaki sevgilinin de aynı kişi olduğu görülmektedir.

“Gelemiç Havası” özne ve nesnelere belirgin olarak ayırt edilemeyecek bir sözcelemeyle sahip olduğu türküdür. “Gınıktan Çıktım Yorumdum” ise nesnesinin kavuşulmak istenen küçük yaştaki yâr olduğu bir örnektir. Ninom, gülüm nidalarıyla seslenilen sevgili her yere duyurulması gereken bir aşkın öznesidir. “Guguk Kuşu” türküsü, ak kanatlı bir guguk kuşuyla söyleşerek anlatısallaşmış bir örnektir. Halk motiflerinin manzara tasviri içinde ele alındığı türküde duygular kuşa aktarılarak anlatılmıştır. Yavrularından ayrı düşmesi bakımından kuşun içinde bulunduğunu tahmin ettiği üzüntüsü, anlatıcınıninkiyle özdeşleşmiş gibidir. Freud’un psikanalizinin özdeşleşme ilkesiyle paralellik gösteren göstergeler işlenmektedir. Kireçten kubbesiyle tasvir edilen bir hamamdan bahsedilen “Hamamın Yolları” türküsünde nesne; yârim, eşim ve civanım olarak tanımlanan sevgilidir.

“İğde Dalı” türküsünde nesne goyun gözlü Zeynab’ım olarak belirtilen kişidir. İyelik eki alan bir nesnenin varlığı, özneyi edilgin kılmaktadır. Bu nedenle öznenin anlatıcı ile özdeş olması ve isminin belirtilmemesi anlatıya etki etmemiştir. “İki de Keklik”, Zeynep adlı bir Yörük kızına söylenen bir türküdür. Yolunu göremediği, böyle kaşı gözü olduğu için kıza ilgi duyduğunu söylediği kızın boyunu fidana benzeterek ona altın sini yaptırdığını ve mektup yazdığını söyler. Fiziki özellikleriyle tanımlanan nesnenin öznesinin kim olduğu ise belirli değildir. “Karanfil Dallarım mı” türküsünün nesnesi ise anlatıcı konumundaki öznenin, Fadime’m biçiminde seslendiği sevgilisidir. Güzel olma özelliği ile göstergeleşen gönderen unsuru öznenin nesnesine kendisinden selamı kesmemesini istediği bir özellik kazanmaktadır. Güzellik yönüyle seslenilen kişinin yani anlatıcının nesnesinin sevgili olduğu bir diğer türkü ise “Kiremit Bacaları”dır. Güzelim, kibarım diye seslendiği sevgilisinin nesnesi olduğu şiirde özne, sözceleme öznesi konumundaki anlatıcı olmakla birlikte aşık, sevdiğinin halini sormadığı için üzgün durumdadır. Bursa ve Keles uzam ulamlarının isimlerini gönderge yöntemiyle kullanan özne, yârinin nazlı olması yönüyle nitelendiğini de gözler önüne sermektedir.

“Merdiven Yüksek Çıkmaz” türküsü nesnenin zülüfleriyle düğmelerinin çözülmediği eş olduğu, özel isimlere yer verilmeksizin duyguların aktarıldığı bir örnektir. “Öperin Kokarın” kadın anlatıcı tarafından söylendiği belli olan ve kaynanası ile sorun yaşadığı her göstergesinden belli olan bir sözceleme sürecinden geçmektedir. “Şu Derenin Uzununu” türküsünün nesnesi, naz yapmasıyla anlatıcıyı bunaltan buna rağmen dokuz çocuğu dahi olsa kabul edilebilecek olan Çerkez kızı Hatice’dir. Özne, onu Haticem biçiminde 1. tekil iyelik eki getirerek sahiplendiğini bildirir. “Binekler (Meyvalardan Üç Meyva)” türküsünde sözceleminin öğeleri bağlamında doğal göstergelerin dışında bir duygu düşünce iletilmediği, anlatıcının etrafındakileri betimlediği için duygusal-düşüncesele olarak kimseye seslenmediği gözlenmektedir. “İpeğim”, “Koroğlu Çeşitlemesi”, “Sadettin Efe”, “Şıh Semahı”, “Tek Dur Karacoğlan”, “Yörük Yaylası”, “Yörük Yaylası” başlıklı türkülerde özne-nesne ilişkisi belirgin olmayan bir örnektir.

Bursa Türkülerinde Göstergenin Dönüşümü

İncelemeye konu edilen türkülerin göstergeleri, kuramcıların gösterge modellerindeki türlerine göre tasnif edildiğinde uzam ulamının değerini yitirdiği görülmektedir. Uzamın toplumla ilişkilendirilmesi bir gösterge olarak kollektif aile yapısını ocak kavramını ortaya çıkarır. Toplumsal yapının bireylere roller belirlemesi, Halliday’ın (1978, s. 15) toplumsal ilişkiler ve toplumsal rollerini ortaya koymaktadır. Bursa türkülerinde de uzam ulamı üzerinden toplumun uzamla ilişkisi ve insan davranışlarına yüklenen semantik yapılar öncelenmektedir. Göstergenin dönüşümünün uzam ulamında bireysel özellikleri içermesi, toplumsal roller ve türkülerin geçtiği coğrafyadaki mesleki yapılanmaları gözler önüne sermektedir.

Uzamın içinde kaybolan nesnelere, kimi zaman aşıklar kimi zamansa doğal göndergelerdir. Nesnenin gönderge halini alma biçimi türkülerin hikayeleriyle bağdaştırılan gerçekliklerin yansımalarını ortaya çıkarır. Kültürel miras konumundaki türkülerin kültür aktarımındaki yeri göstergelerin dönüşüm aşamalarıyla somutlaşarak Keles, Orhaneli gibi ilçelerin kültürel yaşantılarını yansıtır. Tugay Bütün’e (2021, s.7) göre Bursa türkülerinin ve halk oyunlarının çok büyük bölümü, ‘Dağ yöresi’ olarak adlandırılan, bu yük oranda Keles ve Orhaneli ilçelerine bağlı olan Uludağ’ın güney yüzünde bulunan ve Bursa ili için geleneksel kültürün taşıyıcılığını yapan önemli merkezlerden olan Yörük köylerinden derlenmektedir. Bunun aksine göstergebilim açısından yaklaşımdan çok, anlatılardaki göstergelerin türlere göre nasıl değişiklik gösterdiği ve bunların nasıl bir estetik algı yarattığı üzerine odaklanılması gerekir.

“Bir gösterge kendi kendine başka bir göstergenin, yan anlamın ya da konum gibi kültürel bir değeri gösteren ikincil dereceli bir göstergenin göstereni olabilir.” (İlkdoğan, 2017, s. 3153). Göstergeler, izleklerle bağlantıları dahilinde incelenmenin yanı sıra anlatının konusunu etkileyen öğelerdir. Bursa türkülerinde göstergelerin etkilediği sözdizimi unsurunun yanı sıra ayrılık, sevdâ, ölüm, ihanet gibi temaların belirlediği konular 35 türkünün içerikle biçim bağlantısını yatay ve düşey okuma yöntemleriyle ortaya koyar. Dönüşüm aşamaları söz konusu olduğunda göstergelerin kimi zaman göndergeleştikleri görülür. Kültür göstergelerinden renk sembolizmi dikkati çeker. Gelini anlatmak için kullanılan al renk, gelinin beyaz gelinliğini sembolize eden ak ile uyum sağlar. Gösterebilimsel yerdeşlik ilkesi bağlamında beyazın ölümle özdeşleşmesi, kırmızının⁸ kana gönderme yapmasıyla yaşamı ve ölümü gelin göstergesi üzerinden açıklar. Türkülerin altında barındırdığı kültür göstergelerinden renk sembolizmi, halk kültürünün renklere yüklediği diğer anlamlarda da ortaya

⁸ “Yeni doğum yapmış kadın ve çocukları metafizik varlıklardan korumak amacıyla oda aydınlatmasının yanı sıra evde silah bulundurmak, erkek bebekleri mavî, kız bebekleri de kırmızı kundağa sarmak ve ateş etmek gibi ritüeller gerçekleştirilmektedir.” (İnan 1986: 168- 173; Çobanoğlu 2003: 124-142).

çıkarak birer kültür ürünü halini almaktadır. Örneğin türkülerde de görülen kırmızı rengin korku kültürü bağlamında farklı bir yapıya bürünmesi, bebeklere ve loğusa kadınlara musallat olan albastıyı ortaya çıkarmaktadır ki bu özne ismini gelinlerin al renk giyinmesinden almaktadır. Kırmızı don veya kırmızı yemeni ile süslenen gelinlere musallat olan albastı adı verilen cinler, türkülerde de korku bağlamında yer kaplamaktadır.

Sonuç

İçerdikleri göstergeler üzerinden nasıl bir estetik algının oluştuğunun araştırıldığı çalışmada, inceleme konusu yapılan Bursa Araştırmaları Merkezi tarafından derlenen 35 türkü; Bursa ve Keles, Kemalpaşa, Orhaneli ilçeleriyle dağ yöresinde aittir. Köy ismi olarak ise Menteşe Köyü, Gelemiç Köyü, Yağcılar Köyü, Dağgüney Köyü, Şehitler Köyü belirtilir. Kültürel, siyasi, mimari gösterge örneği olarak Bursa'nın türkülerde örtük ve açık biçimde görülmesi dikkat çekicidir. Uzam ulamının göstergelerin belirlenmesine katkı sağladığı söylenebilir. Ayrıca sözceleme kuramı çerçevesinde göstergelerin oluşum aşamaları değerlendirildiğinde dönemin sosyo-kültürel kodlarını ortaya çıkaran özne ve nesnelere ortaya çıkar. Nesnelere kimi zaman Fadime, Hatice, Ayşe, Zeynep, Selime, Mehmet gibi özel isimler iken kimi zamansa gelin, evli, bekar, kocasız gelin, güzel, bakır, çakır, meyvalardan ayva-elma-nar, ana- baba, eğri fesli, edalı yar, sevilen yâr, guguk kuşu, güzel, kibar gibi belirsiz kişilerdir. Özne konumundaki anlatıcının ağzından oluşturulan türkülerde içöyküsel anlatıcının varlığı dikkati çekerken gösterge estetiğini kurgulayan sözcelemenin öğeleri özne ile nesne diyalektiği içinde kültürel kodlar ve halkın yaşayışından hareketle sözlü kültürün özelliklerini gözler önüne sermektedir.

Sözlü kültürün yazıya aktarımıyla ağız özelliklerinin belirlenmesi, türkülerin tasnifinin kolaylaşması ve gösterge estetiğinin sözdizimi temelli ilerlediği sonuçlarını doğurur. Gösterge çeşitlerinden dil göstergelerinin türkülerin ağız özelliklerine yansıdığı açıktır. Dil göstergelerinden 1. tekil kişi iyelik ekinin “Fadime'm”, “Aşa'm (Ayşe'm)”, “Hatice'm” gibi özel isimlere getirilmesi, kadınları sahiplenme geleneğinin göstergesi olarak türkülerde özne ve nesne olmak üzere sözcelemenin öğelerini belirlemektedir. Sözceleme kuramı çerçevesinde kişi adlı belirleyicilerinin kullanıldığı; uzamsal belirleyiciler konumundaki salt göndergelerin Bursa, Beyce, Keles, Tavşanlı, Gelemiç, İzmir dağı gibi belirli uzamlardan ve hamam, saray gibi belirli olmayan uzamlardan yararlanıldığı; zamansal belirleyiciler olarak ise 2 yıl yavrusundan ayrı düşen kuş imajını anlatırken, Cuma akşamından bahsederken ve sabah, gece gibi günün içindeki vakitleri anarken başvuru keskin göndergelerin varolduğu görülmektedir.

Dil göstergelerinin yanı sıra kültür göstergelerinin de kullanılması anlatsal yapıda yöresel unsurları ortaya çıkarır. Renklerin sembol gösterge olarak kullanılması, kültür göstergelerini yeşil, gümüş, kara (gara), altın, al, kırmızı olmak üzere farklı renklerin Anadolu'ya ait göndergeleri nasıl kullandığını gözler önüne sermektedir. Gösterilen ve gösteren boyutlarını tamamlayan ve sözlü kültürden anlatsallığa uzanan düzlemde göstergelerin dönüşümünün sözdizimi temelli ilerlediği varılan bir sonuçtur. Bursa türkülerinin gösterge temelli estetik algısı, Saussure'ün ikili gösterge modelindeki gösteren ve gösterilen boyutlarını tamamlayan örnekler üzerinden gelişmektedir. Göndergeyi devre dışı bırakan modellemesiyle Saussure'ün aksine türkülerde salt gönderge örneklerine rastlanmakla birlikte Peirce'in nitel gösterge örneğine uyan göstergelerin sayıca diğerlerine göre çok olduğu açıktır. İlişkili olma biçimleri çerçevesinde bağlamsal analiz gerektiren nitel göstergeler, belirti adını verdiği diğer gruba giren çeşitmeler de içerir. Peirce'in gösterge modeli üzerinden ilerlendiğinde doğru ya da yanlış olarak nitelendirilemeyen şeyleri karşılamak için kullanılan sözcebirim olarak adlandırılan grubun da varlığı dikkati çeker. Bunların yanı sıra kural göstergelere rastlanmaması dönemin yazılı veya yazılı

olmayan kurallarına yer verilmediğini gösterir. Ontolojik ve epistemolojik boyutların birleşerek ortaya çıkardığı anlam, Yapısalcılığın yıktığı anlamın gösterge ile anlaşıldığı gerçeğini yansıtır. Bursa türkülerinde görülen ağız özellikleri ve kodların oluşturduğu gösterge düzlemi anlamın, dil felsefesinin konusu olan göstergenin sanat felsefesinin konusu olabileceğini gösterir.

Kaynakça

- Bütün, Tuğay (2021). *Bursa Araştırmaları Merkezi Tarafından Derlenen Bursa Türkülerinin Müzikal Analizi ve Müzik Eğitiminde Kullanılabilirliği* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Çobanoğlu, Özkul (2003). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eziler Kıran, Ayşe (1994). "Göndergenin Gücü ve Gerçeklik". *Dilbilim Araştırmaları*. Hitit Yayınevi.
- Genette, Gérard (2011). *Anlatının Söylemi* (Çev. F. B. Aydar). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Günay, V. Doğan (2013a). *Dil ve İletişim*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Günay, V. Doğan (2013b). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Halliday, Michael, Alexander, Kirkwood (1978). *Language As Social Semiotic: The Social Interpretation of Language And Meaning*. London: Arnold.
- İlkdoğan, Haldun (2017). "Göstergenin Toplum Düzlemindeki Yeri: Toplumsal Göstergibilim". *İdil*, C.6, S. 39, s. 3147- 3164.
- İnalcık, Halil (1992). "Bursa", İslam Ansiklopedisi, C.6.
- Ortaç, Hüsnü (1941). "Bursa Halk Rakısları", *Uludağ Dergisi*, Sayı 39-40, Eylül, s.53-57.
- Özmkas, Utku (2009). "Charles Sanders Peirce'in Gösterge Kavramı". *Uşak Üni- versitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/1, ss. 32- 45.
- Özmkas, Utku (2010). Peirce, Saussure ve Derrida'da Gösterge Kavramı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı.
- Rifat, Mehmet (2013). *Açıklamalı Göstergibilim Sözlüğü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Saygın, Tuncay (2010). "Yapısalcılıktan Postyapısalcılığa". *Postyapısalcılık* (Der. Armağan Öztürk). Ankara: Phonex Yayınları.
- Şahin, Hatice; Baştürk, Şükrü; Uluocak, Mustafa; Eroğlu, Süleyman (2019). *Bursa İli Yerli Ağızları, İnceleme-Metin-Sözlük*. Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı.
- Usanmaz, Çetin Erdem (2006). *Bursa'da Müzik Geleneği ve T.R.T. Repertuarındaki Bursa Türkülerinin Müzikal Analizi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Yüceer, Rıza Ruşen (1940). "Bursa ve Çevresindeki Halk Türküleri". *Uludağ, Bursa Halkevi Dergisi*, S. 28, s. 25-37.

<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78987/bursanin-oyun-turkuleri.html> (Erişim Tarihi: 10. 10. 2022).